

С.М. Побережний, канд. екон. наук, АКБ “Укрсоцбанк”, м. Київ

РОЛЬ ПЕРВИННОГО ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ В ОРГАНІЗАЦІЇ ПРОТИДІЇ ВІДМИВАННЮ ДОХОДІВ, ОТРИМАНИХ ЗЛОЧИННИМ ШЛЯХОМ, У БАНКІВСЬКІЙ СФЕРІ

28 листопада 2002 року Президентом України був підписаний Закон України “Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом” (далі – Закон про запобігання).

З цього часу Україною офіційно задекларовано орієнтування на міжнародні норми запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, та фінансування тероризму.

Термін “фінансовий моніторинг” є узагальненим поняттям процесу запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, та фінансування тероризму.

Законодавство України, що забезпечує проведення фінансового моніторингу у банківській системі: Закон України “Про банки і банківську діяльність”; Кодекс України про адміністративні правопорушення; Кримінальний кодекс України; Положення про здійснення банками фінансового моніторингу інші законодавчі акти України та нормативно-правові акти з питань ведення фінансового моніторингу Національного банку України, Державного комітету фінансового моніторингу України.

Відповідно до статті 4 Закону про запобігання система фінансового моніторингу в Україні складається з двох рівнів – первинного та державного.

Цією ж статтею передбачено, що банки серед інших юридичних осіб, які здійснюють фінансові операції, також є суб’єктами первинного фінансового моніторингу.

Суб’єкт первинного фінансового моніторингу з урахуванням вимог чинного законодавства і нормативно – правових актів Державного комітету фінансового моніторингу України встановлює правила проведення внутрішнього фінансового моніторингу та призначає працівника, відповідального за його проведення.

Відповідальний працівник має бути незалежним у своїй діяльності і підзвітним тільки керівнику суб’єкта первинного фінансового моніторингу та зобов’язаний не рідше одного разу на місяць інформувати керівника про виявлені фінансові операції, що підлягають фінансовому моніторингу, та заходи, які були вжиті. У разі створення в банку спеціального підрозділу із запобігання легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, керівник цього підрозділу виконує обов’язки відповідального працівника. Відповідальний працівник банку є членом правління банку за посадою, призначається та звільняється з посади в порядку, визначеному установчими документами банку. Кандидатура відповідального працівника банку погоджується з Національним банком України.

Статтею 5 Закону про запобігання закріплені завдання суб'єкта первинного фінансового моніторингу. Саме на цих завданнях та тих заходах, які вживаються банком для виконання цих завдань буде зосереджена доповідь.

Отже, завдання суб'єкта первинного фінансового моніторингу є:

- *проводити ідентифікацію особи, яка здійснює фінансову операцію, що підлягає фінансовому моніторингу відповідно до цього Закону, або відкриває рахунок (в тому числі депозитний), на підставі наданих в установленому порядку документів або за наявності підстав вважати, що інформація щодо ідентифікації особи потребує уточнення;*
- *забезпечувати виявлення і реєстрацію фінансових операцій, що відповідно до цього Закону підлягають фінансовому моніторингу.*

У разі виявлення фінансової операції клієнта, яка підлягає фінансовому моніторингу, банк має забезпечити:

- а) реєстрацію цієї операції;
 - б) вжиття достатніх на думку банку заходів, спрямованих на з'ясування суті та мети операції клієнта, у тому числі шляхом витребування додаткових документів і відомостей, що стосуються цієї операції;
 - в) вжиття в межах законодавства України інших заходів, які банк вважає за доцільні, з метою належного виконання вимог законів України з питань запобігання та протидії легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом;
 - г) за наявності підстав надання Державному комітету фінансового моніторингу України інформації про цю фінансову операцію та про осіб, які брали (беруть) участь в її проведенні;
- *надавати Державному комітету фінансового моніторингу України інформацію про фінансову операцію, що підлягає обов'язковому фінансовому моніторингу, не пізніше ніж протягом трьох робочих днів з моменту її реєстрації.*

Виконання наступних завдань суб'єкта первинного фінансового моніторингу пов'язані із співпрацею з Державним комітетом фінансового моніторингу України в напрямку зворотного зв'язку останнього із суб'єктом первинного фінансового моніторингу.

- *сприяти працівникам Державного комітету фінансового моніторингу України у проведенні аналізу фінансових операцій, що підлягають обов'язковому фінансовому моніторингу;*
- *надавати відповідно до законодавства додаткову інформацію на запит Державного комітету фінансового моніторингу України, пов'язану з фінансовими операціями, що стали об'єктом фінансового моніторингу, в тому числі таку, що становить банківську та комерційну таємницю, не пізніше, ніж протягом трьох робочих днів з моменту отримання запиту;*
- *сприяти суб'єктам державного фінансового моніторингу з питань проведення аналізу фінансових операцій, що підлягають фінансовому моніторингу;*
- *вживати заходів щодо запобігання розголошенню (у тому числі особам, стосовно фінансових операцій яких проводиться перевірка) інформації, яка надається Державному комітету фінансового моніторингу України, та*

іншої інформації з питань фінансового моніторингу (в тому числі про факт подання такої інформації);

- зберігати документи, які стосуються ідентифікації осіб, якими здійснено фінансову операцію, що згідно з цим Законом підлягає фінансовому моніторингу, та всю документацію про здійснення фінансової операції протягом п'яти років після проведення такої фінансової операції.

Виконання зазначених завдань суб'єктом первинного фінансового моніторингу контролюється Національним банком України.

Чинне законодавство України передбачає можливість застосування наступних заходів впливу за порушення банками законодавства з питань фінансового моніторингу:

- *Закону України “Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом”*:
 - накладення штрафу на банк (до однієї тисячі неоподаткованих мінімумів доходів громадян);
 - накладення адміністративних штрафів на посадових та інших осіб банку;
 - обмеження, тимчасове припинення дії або позбавлення ліцензії (дозволу) на здійснення банківської діяльності або проведення окремих операцій (в судовому порядку);
- *Закону України “Про банки і банківську діяльність”*:
 - письмове застереження;
 - накладення адміністративних штрафів на посадових осіб банку;
 - тимчасове відсторонення посадової особи банку від посади (до усунення порушень);
 - накладення штрафу на банк (0,01 % від суми зареєстрованого статутного фонду за кожне порушення) – обмеження, зупинення чи припинення проведення окремих видів здійснюваних банком операцій з високим рівнем ризику;
- *Положення про здійснення банками фінансового моніторингу (постанова Правління НБУ від 14 травня 2003 року № 189)*:
 - письмове застереження;
 - накладення адміністративних штрафів на посадових осіб банку;
 - тимчасове відсторонення посадової особи банку від посади (до усунення порушень);
 - накладення штрафу на банк (0,01 % від суми зареєстрованого статутного фонду за кожне порушення);
 - обмеження, зупинення чи припинення проведення окремих видів здійснюваних банком операцій з високим рівнем ризику.